



Zpráva o: České republice

Obsah

Souhrnný přehled	4
Zemědělství a potravinářský průmysl v České republice: Klíčové trendy a charakteristiky před covid-19.	6
Zemědělství a potravinářský průmysl v České republice	6
Role mezinárodního obchodu v zemědělství a potravinářském průmyslu	8
Zjištěné makroekonomické slabiny	12
Mapování dopadů covid-19	13
Pandemie covid-19 v České republice	13
Dopad covid-19 na zemědělství a potravinářský průmysl v České republice	17
Prognóza – jednotlivé scénáře a jejich důsledky	22
Stav ozdravení	22
Definování a kontextualizace scénářů pro zemědělsko-potravinářské odvětví v České republice	24
Hospodářské faktory	25
Veřejná politika a další faktory	25
Scénář 1: "Cesta úplného zotavení"	26
Scénář 2: "Cesta nového spotřebitele"	27
Scénář 3: "Cesta nových pravidel"	28
Scénář 4: "Cesta omezení a narušení ekonomiky"	29
Výsledky a důsledky analýzy jednotlivých scénářů.	30
Dodavatelé zemědělských a vstupních produktů	30
Výroba potravin a nápojů	31
Maloobchod	32
Důsledky politik a investic	34
Příležitosti a oblasti růstu	34
Podpůrná opatření.	37
Příloha: Metodika studie	38
Reference	39



Souhrnný přehled

Pandemie onemocnění covid-19 zasáhla všechna odvětví ekonomiky. Hospodářský šok vyvolaný pandemií je důležitou zkouškou odolnosti ekonomik střední a východní Evropy. Podniky i vlády musí efektivně reagovat na rychle se měnící ekonomickou situaci.

Navzdory stabilnímu růstu a relativní odolnosti bylo ovlivněno také zemědělství a potravinářský průmysl. Tento šok si sice vyžádal komplexní reakci s cílem podpořit postižená odvětví, ale také uspil určité trendy, které se již dříve v zemědělství a potravinářském průmyslu objevily. Tato analýza využívá strukturální historický vývoj zemědělsko-potravinářského odvětví ve střední a východní Evropě i jeho nedávný vývoj spojený s pandemií s cílem určit, jak se bude zemědělství a potravinářský průmysl vyvíjet pod vlivem různých vnějších okolností v budoucnu.

Trendy a charakteristika vývoje

Mezi hlavní "domácí" slabiny států střední a východní Evropy, které by mohly bránit růstu během ekonomických šoků, patří

stárnoucí pracovní síla, nedostatek pracovní síly, rostoucí tlak na nákladovou konkurenceschopnost a vysoká závislost na zahraničních trzích. Kromě toho existují i další zranitelná místa, která jsou specifická pro zemědělství a potravinářský průmysl. Mezi ně patří klesající podíl zaměstnanosti v zemědělství, volatilita výroby, náklady na přizpůsobení výroby, závislost na dovozu a poptávka po konkrétních výrobcích založená na vývozu.

Mapování dopadů covid-19

Dopady na zemědělství a potravinářský průmysl související s pandemií covid-19 jsou trojího typu. Nejpalčivější jsou skutečné šoky, které zahrnují změny v poptávce a problémy na straně nabídky. Druhým typem šoků jsou finanční otřesy. V důsledku impulzů, které

ovlivňují finanční sektor, budou zemědělství a potravinářský průmysl čelit problémům se získáváním potřebných investic a kapitálu a zároveň budou ovlivněny omezenými mezinárodními kapitálovými toky. Třetí typ šoků souvisí se změnami v chování, a to jak na straně spotřebitelů, kteří mohou měnit své spotřební vzorce podle míry jejich averze k riziku, tak na straně společností, které čelí rostoucí nejistotě ohledně budoucí výroby a potenciálních legislativních změn.

Prognóza – analýza jednotlivých scénářů

Na krátkodobou a střednědobou budoucnost zemědělsko-potravinářského odvětví lze nahlédnout prizmatem čtyř scénářů zohledňujících ekonomiku, veřejnou politiku a další vnější faktory.

Budoucnost zemědělsko-potravinářského odvětví

Pandemie covid-19 výrazně ovlivnila všechny oblasti zemědělsko-potravinářského odvětví ve střední a východní Evropě. Tento dopad, ačkoli negativní, také urychlil směr vývoje, kterým by se toto odvětví muselo dříve nebo později vydat. Nejdůležitějším z těchto trendů je digitalizace a změna preferencí spotřebitelů. Tyto urychlující faktory vytvářejí příležitosti pro udržitelnější ozdravení ekonomiky. Jednotlivé zapojené subjekty napříč zemědělsko-potravinářským hodnotovým řetězcem se však musí připravit na rozsáhlejší strukturální změny, které budou mít na toto odvětví vliv, např. změnu klimatu a přísnější regulace vlivu na životní prostředí. Současná pandemie je do určité míry pouze předzvěstí těchto změn.

Souhrnná matice pro oblast zemědělství a potravinářského průmyslu

Veřejná politika a další faktory Od nepříznivých po příznivé	Nový spotřebitel	Plné zotavení
	- Spotřebitelé upřednostňující lokální produkty - Rostoucí význam nutriční hodnoty potravin - Přechod na domácí stravování výhodný pro maloobchodníky a nepříznivě ovlivňující odvětví HoReCa	- Nerušené toky pracovních sil - Uvolněné cenové tlaky - Žádná omezení obchodu - Změna preferencí spotřebitelů vytvářející příležitost k růstu pro menší místní subjekty
	Omezení a narušení ekonomiky	Nový soubor pravidel
	- Nadměrné dodávky zboží - Narušení pracovních toků - Klesající domácí poptávka - Nízké zahraniční i domácí investice - Nové politiky a předpisy generující dodatečné náklady	- Nové politiky a předpisy generující dodatečné náklady - Protekcionalismus omezující konkurenci, riziko obchodních komplikací - Větší konkurenční tlak kvůli nabídce digitálních služeb
Hospodářské faktory Od negativních k pozitivním		



Zemědělství a potravinářský průmysl v České republice: Klíčové trendy a charakteristiky před covid-19

Zemědělství a potravinářský průmysl v České republice

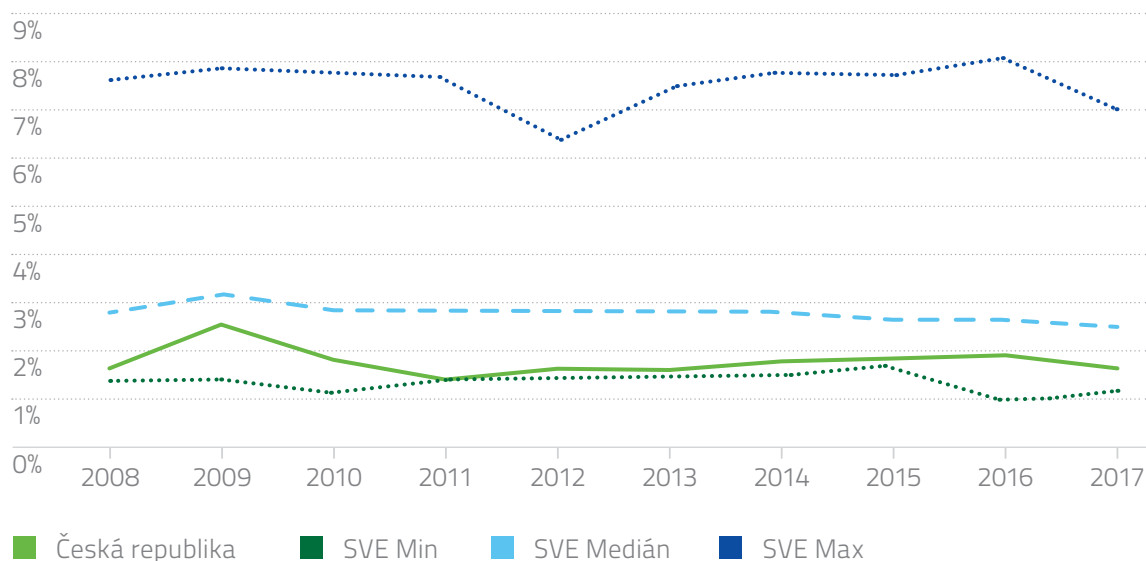
Od 90. let je Česká republika vstupním bodem pro společnosti, které chtějí vstoupit na trhy střední a východní Evropy. Ekonomika země je vysoce industrializovaná a zaměřená na export. Přestože zemědělství tvoří pouze 2,5% ekonomiky, ve srovnání s ostatními zeměmi v regionu je stále vysoce produktivní. Toto odvětví je však omezeno geografickými prvky, jako jsou vrchoviny a vysočiny, přičemž 40% veškeré zemědělské půdy je ohroženo erozí.¹

Ačkoli 90% zemědělců v Česku jsou malí podnikatelé, 70% veškeré zemědělské půdy patří velkým podnikům, které však tvoří pouze 10% všech zemědělských podniků. I v současné době je produktivita práce pod průměrem EU, neboť země se potýká s nedostatečným rozvojem a inovacemi, stárnoucí pracovní silou,

podprůměrnými mzdami a nedostatečným přílivem nových pracovníků do tohoto odvětví.²

Jedním z klíčových výrobních odvětví v České republice je zpracování potravin a nápojů, zejména masa a mléčných výrobků. Mezi hlavní pododvětví patří zpracování masa a výroba krmiv, ve výrobě nápojů pak dominuje vaření piva a produkce surovin pro jeho výrobu, zejména sladu. Tento sektor zaměstnává 86 tisíc pracovníků v 7,5 tisíci společnostech. Je odpovědný za 2,5% HDP země a 2,6% zaměstnanosti. Spotřební vzorce jsou podobné jako u ostatních zemí Visegrádské čtyřky, přičemž přibližně 25% výdajů spotřebitelů připadá na potraviny a nápoje.³ Celkově dochází k masivnímu růstu hodnoty nakupovaných potravinářských

Obr. 1. Zemědělství, podíl na celkové hrubé přidané hodnotě (v %)



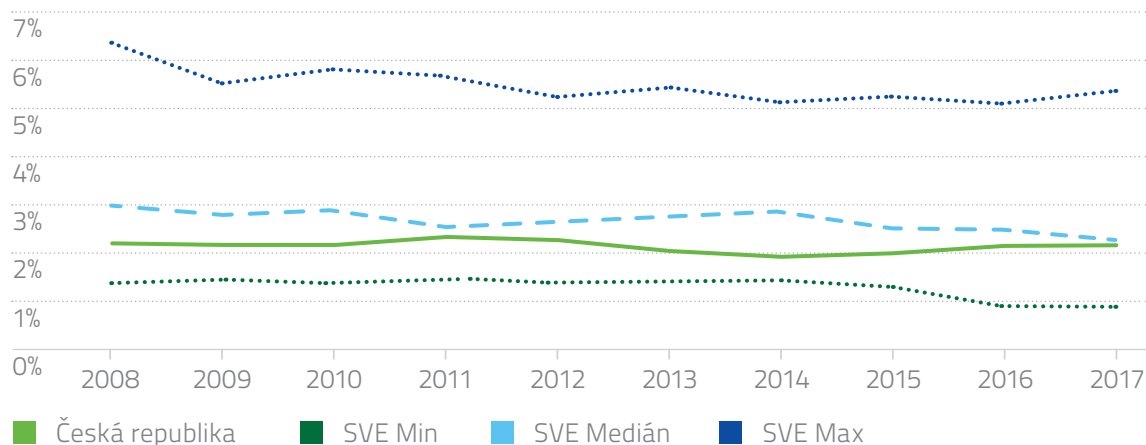
Zdroj: Deloitte, Eurostat

výrobníků v důsledku přechodu na výrobky vyšší kvality díky hospodářskému růstu, nízké nezaměstnanosti a rostoucí kupní síle. Po nárůstu o 3,4% v roce 2017 se růst maloobchodních tržeb v letech 2018 a 2019 mírně zpomalil. Internetový maloobchod je nejrychleji rostoucím obchodním kanálem a v posledních letech se stal silným konkurentem pro tradiční maloobchodníky s potravinami. V roce 2018 představovaly online nákupy 10% z celkového maloobchodního prodeje. V rámci tohoto trendu byl také velmi populární online prodej potravin, který meziročně vzrostl

o 70%. V současné době tvoří potraviny 2,5% veškerého internetového prodeje v České republice, čímž zaujímáme třetí místo v Evropě za Spojeným královstvím a Francií.

Tento sektor je též do značné míry ovlivněný cestovním ruchem, který v roce 2017 zaznamenal rekordních 10 milionů zahraničních turistů. Cestovní ruch zaměstnává 170 tisíc lidí a působí v něm více než 60 tisíc firem. S tím, jak roste povědomí spotřebitelů o výživové hodnotě potravin, cestovní ruch pozitivně ovlivnil poptávku po vysoce kvalitních stravovacích službách.

Obr. 2. Výroba potravinářských výrobků, nápojů a tabákových výrobků, podíl na celkové hrubé přidané hodnotě (%)



Zdroj: Deloitte, Eurostat

Role mezinárodního obchodu v zemědělství a potravinářském průmyslu

V posledních několika desetiletích můžeme po celém světě pozorovat výraznou internacionalizaci výrobního procesu. Rozvoj globálních hodnotových řetězců (GVC) nabízí výrobcům a spotřebitelům mnoho příležitostí, ale také představuje určitá rizika, zejména během neočekávaných šoků v ekonomice, jako je např. poptávkový šok v jedné zemi, který se může šířit oběma směry a ovlivnit jak dodavatele, tak spotřebitele, což ještě vystupňuje počáteční otřes. Za účelem vyhodnocení konkrétních slabin vyplývajících z vazeb mezi subjekty dodavatelského řetězce byla analyzována závislost na dovozu a vývozu, včetně přímých a nepřímých vazeb, v zemědělství a potravinářském průmyslu České republiky a dalších zemích střední a východní Evropy.

Závislost zemědělství a potravinářského průmyslu České republiky na dovozu

Závislost na dovozu související s meziprodukty

Využívání dovozových meziproduktů, zboží a služeb pro ekonomiku znamená tok kapitálu proudící z domácí ekonomiky do zahraničí. Závislost na dovozu meziproduktů lze analyzovat dvěma způsoby – jako závislost na přímém dovozu (dovozní podíl) a závislost na nepřímém dovozu⁴ – součet těchto dvou ukazatelů poskytuje ucelený obraz o celkovém množství meziproduktů potřebných k výrobě jedné jednotky výstupu zemědělsko-potravinářského odvětví. Ačkoli platí, že čím vyšší je hodnota celkového podílu dovozu, tím větší je zranitelnost vůči obchodním šokům, má se za to, že určité množství dovezených produktů přináší pozitivní účinky, jako je podpora diverzifikace produktů a povzbuzení hospodářské soutěže, snížení nákladů a zlepšení kvality konečného produktu.⁵

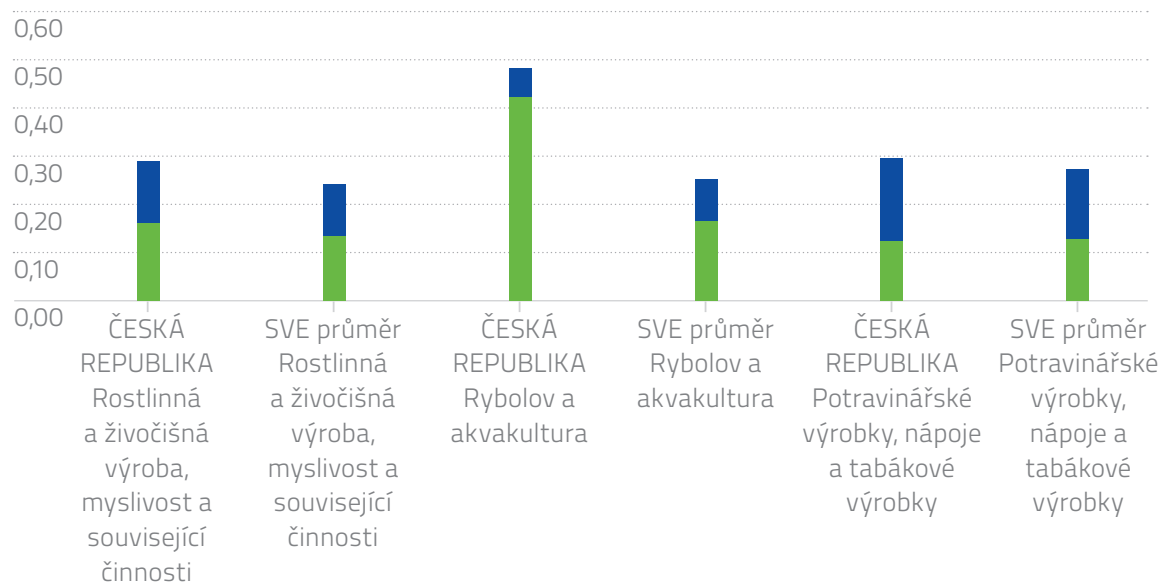
Zemědělsko-potravinářské odvětví v České republice je obecně mírně závislé na dovozu meziproduktů. Vyšší závislost než je průměr

střední a východní Evropy a nejvyšší závislost v regionu souvisí se vstupy pro odvětví rybolovu a akvakultury (poměr celkové závislosti: 0,48). Závislost na dovozu rostlinné a živočišné výroby je o několik procentních bodů nad průměrem (0,29 oproti průměru 0,24) a v odvětví potravin a nápojů je to o 3 procentní body nad průměrem (0,30 oproti průměru 0,27).

Závislost na dovozu související s komponenty konečné poptávky

- Domácnosti v České republice se do značné míry spoléhají na dovoz konečných produktů z odvětví rybolovu a akvakultury – závislost na přímém dovozu je nejvyšší v regionu střední a východní Evropy (0,89). Závislost domácností na přímém dovozu ve zbývajících dvou odvětvích je také poměrně vysoká a nad průměrem střední a východní Evropy (0,38 v odvětví rostlinné a živočišné výroby a 0,51 v potravinářském odvětví).
- Náklady vládních institucí na importované zboží určené ke konečné spotřebě, které zahrnují hodnotu zboží a služeb nakupovaných nebo vyráběných vládními institucemi a přímo dodávaných do domácností pro účely spotřeby⁶, jsou v České republice vyšší, než je průměr zemí střední a východní Evropy v odvětví rostlinné a živočišné výroby (0,34 oproti průměru 0,19) i v odvětví výroby potravin a nápojů (0,41 oproti průměru 0,30). V odvětví rybolovu a akvakultury je závislost oproti průměru zemí střední a východní Evropy podstatně nižší (0,23 oproti průměru 0,45 v regionu).
- Tvorba importovaného hrubého kapitálu je poměrně nízká, s nejnižší hodnotou v rostlinné a živočišné výrobě (0,05 oproti průměru 0,12) a velmi podobná průměru zemí střední a východní Evropy v odvětví výroby potravin a nápojů (0,20 oproti průměru 0,18) a rybolovu a akvakultury (0,11 oproti průměru 0,10).

Obr. 3. Podíl přímého a nepřímého dovozu související s meziprodukty zemědělsko-potravinářského odvětví v České republice a zemích střední a východní Evropy

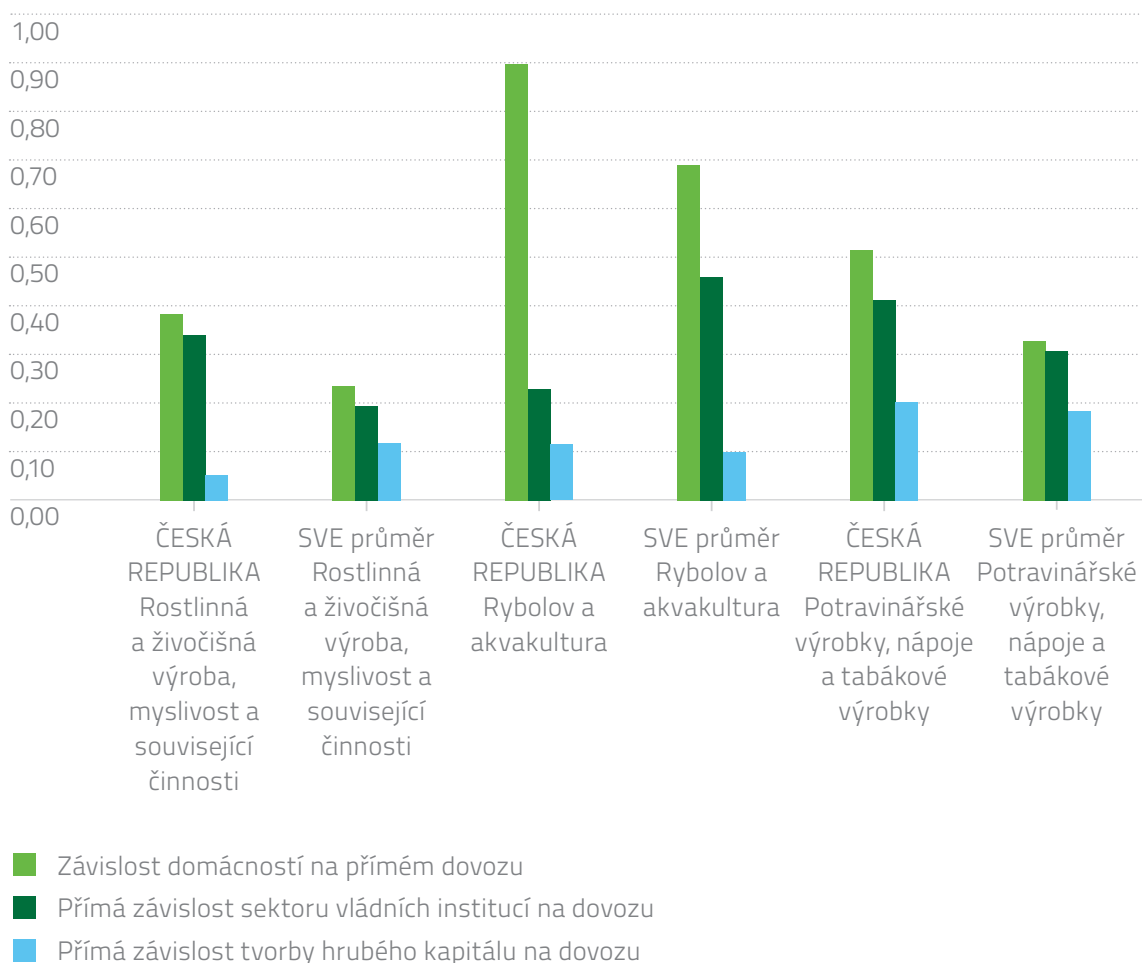


■ Podíl přímého dovozu ■ Podíl nepřímého dovozu

Zdroj: vlastní zpracování na základě vstupních a výstupních výpočtů



Obr. 4. Závislost na přímém dovozu související se složkou konečné poptávky v zemědělsko-potravinářském odvětví v České republice a zemích střední a východní Evropy



Zdroj: vlastní zpracování na základě vstupních a výstupních výpočtů

Míra vývozu produktů zemědělsko-potravinářského odvětví České republiky

V důsledku liberalizace obchodu na globálních trzích, včetně trhů se zemědělskými a potravinářskými výrobky, je pro zajištění dlouhodobého úspěchu společností stále důležitější vývozní konkurenceschopnost, která přispívá k vytvoření jejich konkurenční výhody.

Česká republika má v porovnání s regionem střední a východní Evropy nejvyšší podíl exportu v odvětví rybolovu a akvakultury – exportuje se až 84% produkce. Značně vysoký je také podíl exportu v sektoru zpracování potravin – 40% oproti průměru v regionu 28%. Míra vývozu produktů rostlinné a živočišné výroby odpovídá průměru střední a východní Evropy, tj. 20%.



Zjištěné makroekonomické slabiny

České hospodářství se vyznačuje výrazným zastoupením průmyslu a díky rozvíjejícímu se obchodu, stabilnímu bankovnímu systému s dostatkem kapitálu a přímým zahraničním investicím dokázalo dohnat zbytek Evropské unie.

Mezi hlavní výzvy pro budoucí vývoj patří stárnutí populace a přizpůsobení se technologiím a změně klimatu. Největšími strukturálními překážkami pro takový přechod jsou podle Evropské komise "i) nízké investice do udržitelné dopravy a do přechodu na nízkouhlíkové hospodářství, ii) nepříliš silné výsledky domácího výzkumu a inovací a iii) akutní nedostatek pracovních sil a chybějící dovednosti". Kromě toho platí že, zatímco se trh práce nadále rozvíjí, rostoucí náklady na pracovní sílu mohou bránit růstu prostřednictvím snižování nákladové konkurenceschopnosti.⁷

Nejvýznamnější hrozbou pro dlouhodobou stabilitu veřejných financí jsou náklady související se stárnutím obyvatelstva. V krátkodobém horizontu se očekává, že veřejné finance zůstanou vyvážené a výše veřejného dluhu klesne na přibližně 30% HDP. Podle Evropské komise však "neexistence konkrétních opatření, která by řešila stoupající náklady související se stárnutím obyvatelstva, zvyšuje tlak na dlouhodobou udržitelnost veřejných financí."

Česká republika rovněž těží z relativně vysoké důvěry spotřebitelů, která by spolu s vyššími úrokovými sazbami měla povzbudit domácnosti ke zvýšení úspor.

Závěry – hlavní makroekonomické slabiny



Nedostatek pracovních sil a dovedností



Dlouhodobé náklady související se stárnutím populace



Neustálé zvyšování jednotkových nákladů práce, ohrožení nákladové konkurenceschopnosti



Snižování důvěry spotřebitelů



Mapování dopadů covid-19

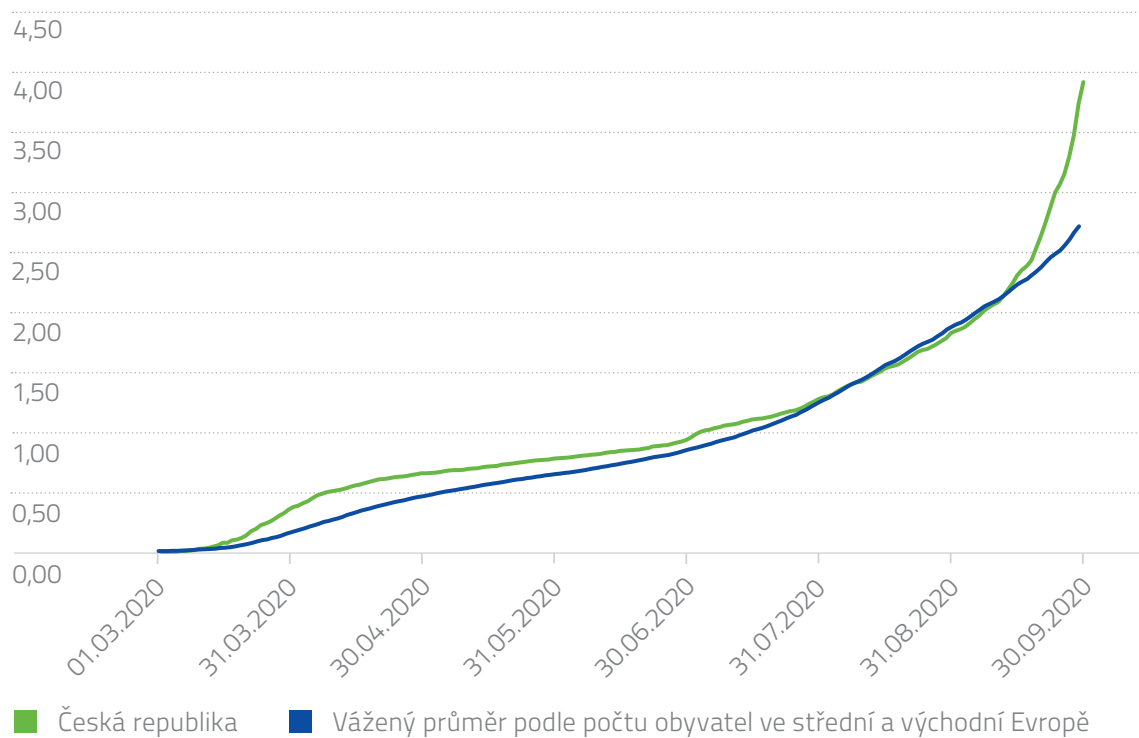
Narušení trhu způsobené pandemií covid-19 je jedinečné a nelze jej srovnávat s jinými krizemi v posledních letech, včetně Velké recese z roku 2009. Vysoká míra nejistoty pokud jde o jeho trvání, hloubku a nedostatek připravených "učebnicových" řešení vyžaduje důkladnou analýzu jednotlivých scénářů. Odborníci se však shodují, že dopady covid-19 jsou patrné jak na straně poptávky, tak na straně nabídky. V rámci ekonomické analýzy tohoto šoku můžeme také rozlišit skutečné šoky, finanční šoky a očekávání.

Závěry vyvozujeme na základě údajů o šíření pandemie a související úmrtnosti, ekonomické aktivitě a přijatých vládních opatřeních, tj. omezeních a poskytované podpoře. Tyto údaje dále porovnáváme s průměrnými hodnotami celého regionu, abychom byli schopni určit, jak dobře si daná země při zvládnutí situace a podpoře svých občanů počínala.

Pandemie covid-19 v České republice

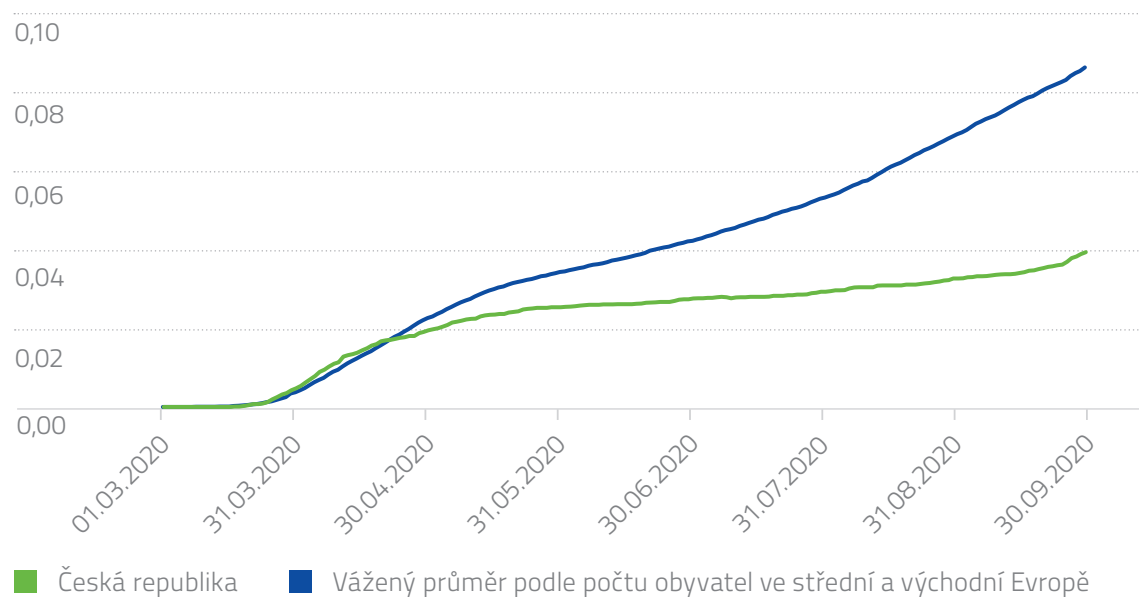
Pandemie covid-19 přímo zasáhla tisíce lidí ve střední a východní Evropě. V polovině září 2020 bylo ve dvanácti zemích analyzovaných v této zprávě potvrzeno více než 335 tisíc případů covid-19. Ve stejném časovém úseku v tomto regionu na následky onemocnění covid-19 téměř 10 tisíc lidí zemřelo.

Obr. 5. Potvrzené případy covid-19, celkem na 1000 obyvatel



Zdroj: Deloitte, Macrobond

Obr. 6. Celkový počet úmrtí na onemocnění covid-19, celkem na 1000 obyvatel



Zdroj: Deloitte, Macrobond

Počet zaznamenaných případů v České republice byl v porovnání s průměrem v zemích střední a východní Evropy mírně vyšší nebo stejný, avšak začátkem září se tento růst urychlil a nakonec se počet případů ocitl vysoko nad průměrnými hodnotami. Celkový počet úmrtí byl také po celou dobu trvání pandemie nižší než průměr (s výjimkou prvních několika týdnů). Celkově se situace v České republice oproti zbytku regionu příliš nelišila, s výjimkou mnohem nižší úmrtnosti.

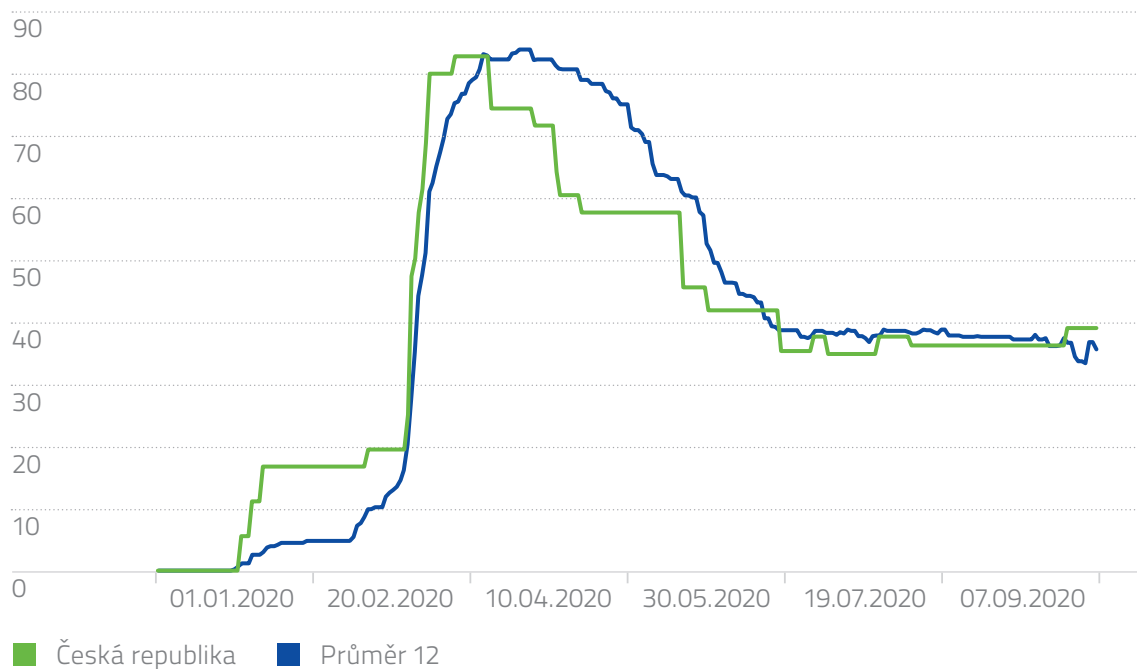
Opatření přijatá během plošné karantény v České republice se příliš neliší od opatření, která přijaly země ve zbytku regionu střední a východní Evropy. Zajímavé je, že proklamovaná hodnota finančních opatření byla z pohledu HDP nejvyšší v regionu. Index přísnosti opatření pozorovaný v České republice byl v prvních měsících pandemie vyšší a později klesl pod průměr regionu. Od poloviny června je na stejné úrovni jako průměrná hodnota indexu.

Tabulka č. 1. Karanténní opatření a mechanismy veřejné podpory v České republice

Kategorie	Popis
Karanténní opatření	Nouzový stav trvající 67 dní. Byl zakázán maloobchodní prodej a prodej služeb v provozovnách, s výjimkou prodejen nezbytných výrobků. Bylo rovněž zakázáno poskytování ubytovacích služeb s výjimkou hostů, kteří potřebovali zajistit ubytování pro pracovní nebo obchodní účely. Později mohly restaurace a kavárny otevřít venkovní prostory a postupně byla většina omezení zrušena.
Mechanismy veřejné podpory	• Celková hodnota vyhlášených opatření dosáhla úrovně 20,8% HDP, • Státní podpora na udržení zaměstnanosti, příspěvky na mzdy, • Fyzické i právnické osoby mohly využít moratorium na úvěry a hypotéky na tři nebo šest měsíců (dle rozhodnutí dlužníka), • Provozní úvěry dostupné pro malé a střední podniky, • Úvěry pro velké společnosti orientované na export, • Prodloužení lhůty pro podání daňových přiznání, snížené pokuty za opožděné platby sociálního pojištění zaměstnavateli, • Kompenzace mzdových nákladů, podpora rodičů a osob samostatně výdělečně činných, • Pomoc zaměřená na zemědělský sektor – Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, Program PROVOZ 2020 – snížení jistiny úvěru.

Zdroj: Průzkum a výzkum společnosti Deloitte

Obr. 7. Karanténní opatření – Index přísnosti opatření



Zdroj: Deloitte, Hale, Thomas, Noam Angrist, Emily Cameron-Blake, Laura Hallas, Beatriz Kira, Saptarshi Majumdar, Anna Petherick, Toby Phillips, Helen Tatlow, Samuel Webster (2020). Oxford COVID-19 Government Response Tracker, Blavatnik School of Government.

Závěry



Počet zaznamenaných případů v České republice roste, od září velmi viditelně



Karanténní opatření a veřejná podpora jsou účinné při omezení šíření onemocnění



Počet úmrtí je nižší než průměr



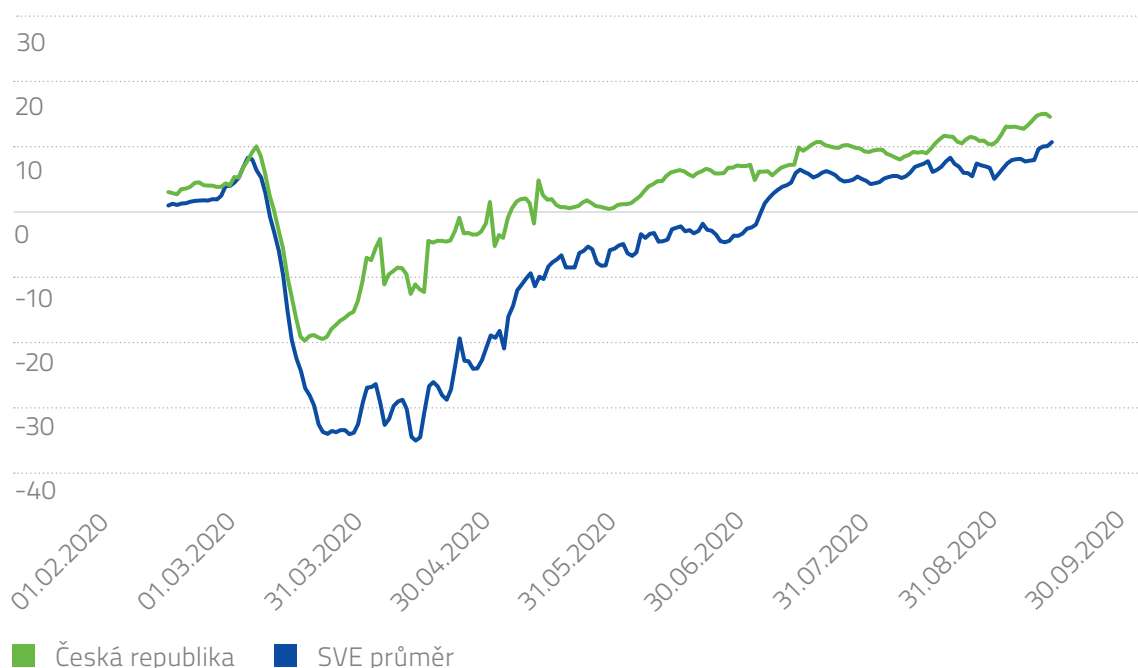
Opatření byla zpočátku přísnější než v jiných zemích, ale později došlo k jejich zmírnění

Dopad covid-19 na zemědělství a potravinářský průmysl v České republice

Za účelem kvantifikace dopadu pandemie covid-19 bylo analyzováno několik indikátorů. Nejprve jsme zkontrolovali údaje o mobilitě spotřebitelů, které slouží jako ukazatel spotřebitelského sentimentu a/nebo přísnosti karanténních opatření. Poté byly extrahovány a přepočteny dostupné krátkodobé indikátory,

aby bylo možné ukázat hloubku a trvání ekonomického šoku, a to jak na straně nabídky (výroba), tak na straně poptávky (většinou v maloobchodě). Každý indikátor je doplněn o příslušnou výchozí hodnotu pro střední a východní Evropu sestávající z 12 ekonomik.

Obr. 8. Mobilita spotřebitelů, obchody s potravinami a lékárny ve srovnání s výchozí hodnotou (%)



Zdroj: Deloitte, Macrobond

Počáteční karanténní omezení nejvíce zasáhla mobilitu v maloobchodním sektoru základního a zbytného zboží. Na začátku května, kdy se karanténní opatření začala uvolňovat, se mobilita začala postupně zvyšovat na obvyklou úroveň před pandemií. Co se týká potravinářského a farmaceutického sektoru, zůstali čeští zákazníci během celé pandemie mnohem aktivnější, než byl průměr v zemích střední a východní Evropy. Pokud

jde o nakupování zbytného zboží, hodnoty odpovídají průměru střední a východní Evropy. Průměrná mobilita v České republice je mnohem méně ovlivněna skutečným růstem počtu případů covid-19, což znamená, že většina spotřebitelů reagovala nejvýrazněji na samotná přijatá preventivní opatření. Přestože počet případů zůstává vysoký, mobilita se nadále zlepšuje.

Tabulka č. 2. Teplotní mapa dopadu covid-19 – objem výroby

Výroba vybraného zboží		Březen 2020 jako % z března 2019	Duben 2020 jako % z dubna 2019	Květen 2020 jako % z května 2019	Červen 2020 jako % z června 2019	Červenec 2020 jako % z července 2019
Výroba investičního majetku	Česká republika	79%	47%	69%	86%	95%
	HDP zemí SVE – vážený průměr	81%	51%	65%	84%	93%
Výroba zboží dlouhodobé spotřeby	Česká republika	84%	65%	84%	91%	101%
	HDP zemí SVE – vážený průměr	84%	57%	79%	101%	112%
Výroba zboží krátkodobé spotřeby	Česká republika	101%	86%	93%	97%	101%
	HDP zemí SVE – vážený průměr	98%	84%	91%	96%	98%
Výroba potravinářských výrobků a nápojů	Česká republika	99%	84%	91%	96%	100%
	HDP zemí SVE – vážený průměr	104%	87%	93%	98%	101%

Tabulka uvádí sezónně a kalendářně upravená data.

Zdroj: Deloitte, Eurostat

Údaje o mobilitě poskytované službou Google vyhlížejí pozitivně, ale čas strávený v obchodech neznamená to samé jako počet návštěv. A také se nemusí jednat o reprezentativní vzorek spotřebitelů z celé populace, takže mnoho majitelů obchodů má stále problémy s likviditou nebo dokonce čelí bankrotu. I když spotřeba může v důsledku zhoršující se situace na trhu práce zpomalit nebo dokonce znovu poklesnout (např. ztráta zaměstnání u některých lidí, jejichž

pracovní místa jsou udržována díky vládním programům podpory), prodej potravin a nápojů zůstane relativně odolný. Situace ve výrobě potravin se tedy bude vyvíjet analogicky. Toto očekávání je podpořeno důkazy z posledních měsíců, které jsou zobrazeny na tzv. teplotních mapách.

Podle ekonomické teorie si výroba zboží krátkodobé spotřeby v České republice vedla výrazně lépe než výroba zboží dlouhodobé

spotřeby. V červenci 2020 překročila úroveň z předchozího roku jen mírně, ale zotavení bylo výraznější než průměr v zemích střední a východní Evropy. Uspokojivých výsledků dosáhla také výroba potravinářských výrobků

a nápojů (84% v dubnu a 100% v červenci v porovnání s předchozím rokem), i když byla mírně nižší než v zemích střední a východní Evropy (87% v dubnu a 101% v červenci v porovnání s předchozím rokem).

Tabulka č. 3. Teplotní mapa dopadu covid-19 – velkoobchod a maloobchod

Obrat (stálé ceny)		Březen 2020 jako % z března 2019	Duben 2020 jako % z dubna 2019	Květen 2020 jako % z května 2019	Červen 2020 jako % z června 2019	Červenec 2020 jako % z července 2019
Maloobchod, kromě motorových vozidel	Česká republika	93%	90%	101%	99%	102%
	HDP zemí SVE – vážený průměr	98%	87%	98%	100%	102%
Maloobchod s potravinami, nápoji a tabákovými výrobky	Česká republika	103%	96%	99%	97%	98%
	HDP zemí SVE – vážený průměr	106%	94%	97%	97%	99%
Maloobchod s nepotravinář- skými výrobky (včetně pohon- ných hmot)	Česká republika	88%	86%	102%	100%	105%
	HDP zemí SVE – vážený průměr	93%	83%	98%	102%	104%
Maloobchod v nespecializo- vaných prodej- nách s převahou potravin, nápojů nebo tabáko- vých výrobků	Česká republika	104%	97%	100%	97%	98%
	HDP zemí SVE – vážený průměr	106%	94%	97%	96%	99%
Maloobchod s potravinami, nápoji a tabá- kovými výrobky ve specializova- ných prodejnách	Česká republika	85%	65%	75%	93%	90%
	HDP zemí SVE – vážený průměr	99%	86%	92%	97%	97%

Tabulka uvádí sezónně a kalendářně upravená data. Údaje pro velkoobchod, kromě motorových vozidel, nejsou k dispozici
Zdroj: Deloitte, Eurostat

Díky dobře fungující výrobě vykazuje i maloobchodní sektor slibné výsledky. Celkově si maloobchod vedl velmi podobně jako v celém regionu, se stejnými nebo vyššími hodnotami. Maloobchod s potravinami, nápoji a tabákovými výrobky, u něhož se očekával mírný pokles, nebyl pandemií příliš ovlivněn a obecně byl jeho výkon nadprůměrný. Tržby za nepotravinářské výrobky zaznamenaly v dubnu pokles až na 86%, což ve srovnání s 83% v regionu také není znepokojující.

Maloobchod s nepotravinářskými výrobky se později v červenci zotavil na 105%, což je stále více než průměrná hodnota 104% ve střední a východní Evropě. Nejvíce trpěly české specializované prodejny, jejichž tržby začaly klesat v březnu, přičemž v dubnu pak meziročně klesly na 65% (průměr v regionu 86%) a v červenci se pomalu zotavily až na 90% (průměr v regionu 97%). Celkově je však maloobchodní sektor na dobré cestě k úplnému zotavení.

Závěry



Počet potvrzených případů onemocnění covid-19 byl podobný průměru v zemích střední a východní Evropy, ale začátkem září došlo k rychlému nárůstu



Úmrtnost související s onemocněním covid-19 je mnohem nižší než průměr



Přísnost karanténních opatření byla zpočátku vyšší než průměr, ale později došlo k "rozvolňování"



Výroba potravin a nápojů si vedla lépe než kapitál a zboží dlouhodobé spotřeby a byla na podobné úrovni jako zboží krátkodobé spotřeby ve srovnání s jinými domácími průmyslovými odvětvími a o něco slabší než v ostatních zemích střední a východní Evropy



Poptávka spotřebitelů po potravinářských výrobcích poklesla pouze o 4 procentní body a v červenci vzrostla zpět na úroveň 98% předchozího roku





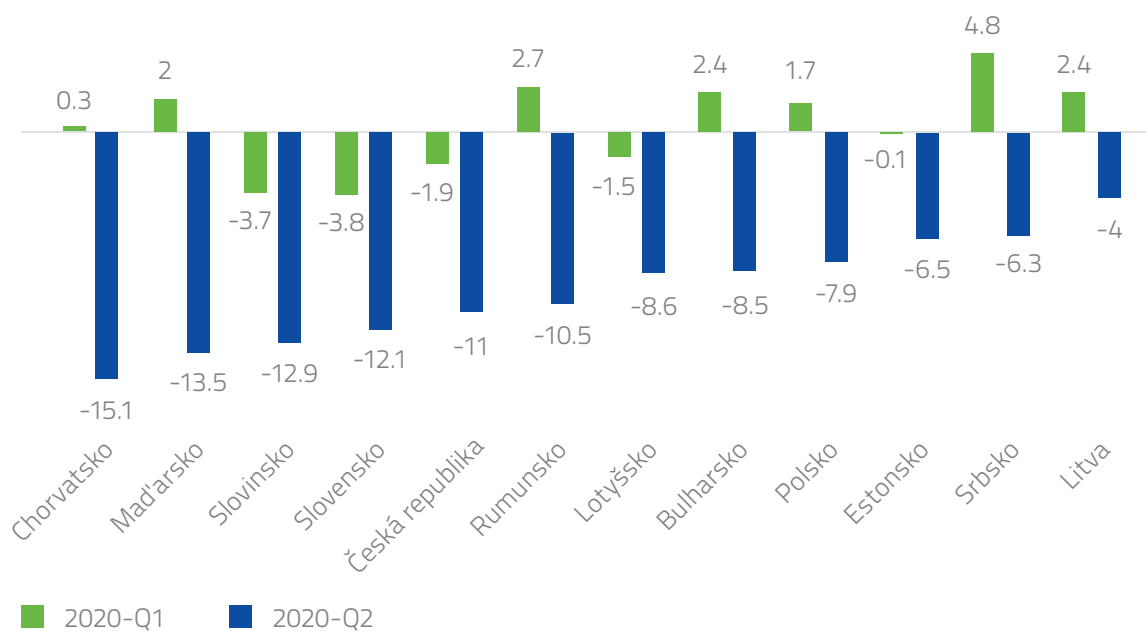
Prognóza – jednotlivé scénáře a jejich důsledky

Stav ozdravení

Je příliš brzy na to předpovídat, zda růst HDP v příštím roce umožní ekonomice České republiky, aby se zotavila z většiny důsledků pandemie, nebo zda se ukáže, že tyto důsledky byly tak drastické, že výrazně ovlivní ekonomiku i v roce 2021. Je také třeba připomenout, že jakékoli předpovědi jsou kvůli neustále se vyvíjející pandemické situaci extrémně nejisté. Ve srovnávacím pohledu bychom však mohli identifikovat některé důležité faktory, které určí možné budoucí scénáře pro danou zemi a její zemědělství a potravinářský průmysl.

HDP České republiky zaznamenal ve druhém čtvrtletí roku 2020 prudký pokles, konkrétně o 11% v porovnání s předchozím rokem. Po stabilním růstu v několika předchozích letech to byla pro ekonomiku země těžká rána a v kombinaci s poklesem v prvním čtvrtletí předpovídá Evropská komise meziroční pokles HDP o 7,8%. Česká republika, stejně jako další země, je však připravena již v příštích měsících začít směřovat k zotavení, což způsobí, že ekonomika se s největší pravděpodobností začne zotavovat již v příštím roce.

Obr. 9. Změna HDP, meziroční porovnání v %



Zdroj: Deloitte, Eurostat, Statistický úřad Slovenské republiky

Tabulka č. 4. Makroekonomické předpovědi Evropské komise

Stát	HDP (meziroční změna v %)		Míra inflace – HICP (harmónizovaný index spotřebitelských cen) (v %)		Zaměstnanost* (meziroční změna v %)		Soukromá spotřeba* (meziroční změna v %)		Saldo vládního sektoru* (% HDP)	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Bulharsko	-7.1	5.3	1.0	1.1	-2.5	0.5	-5.8	5.6	-2.8	-1.8
Chorvatsko	-10.8	7.5	0.4	1.4	-3.9	3.0	-6.9	6.1	-7.1	-2.2
Česká republika	-7.8	4.5	2.8	2.2	-3.1	0.8	-4.6	4.0	-6.7	-4.0
Estonsko	-7.7	6.2	0.3	1.9	-5.7	3.7	-7.2	7.1	-8.3	-3.4
Maďarsko	-7.0	6.0	3.5	2.8	-3.8	1.1	-6.0	5.5	-5.2	-4.0
Lotyšsko	-7.0	6.4	0.4	2.0	-2.6	0.9	-6.1	7.0	-7.3	-4.5
Litva	-7.1	6.7	0.8	1.5	-3.5	2.0	-9.9	7.8	-6.9	-2.7
Polsko	-4.6	4.3	2.7	2.8	-4.5	2.2	-4.9	3.8	-9.5	-3.8
Rumunsko	-6.0	4.0	2.5	2.8	-2.5	0.6	-6.2	4.9	-9.2	-11.4
Srbsko**	-2.4	4.0	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Slovensko	-9.0	7.4	1.9	0.8	-3.4	2.0	-7.1	7.2	-8.5	-4.2
Slovinsko	-7.0	6.1	0.2	1.1	-2.7	2.0	-6.1	6.3	-7.2	-2.1

* Prognózy z jara 2020. Další prognózy z léta 2020.

** Prognózy Světové banky pro Srbsko.

Zdroj: Deloitte, Eurostat, Světová banka

Prognóza Evropské komise předpokládá další postupné rušení omezení a návrat zdravotní situace do normálu. Předpokládá se tedy, že nedojde k tzv. "druhé vlně". Kromě koronaviru se bude v nadcházejících čtvrtletích situace stále více odvíjet od přijaté strategie

a opatření pro zotavení ve střednědobém horizontu a od kvality podnikatelského prostředí a méně potom od krátkodobých opatření, jako je poskytování likvidity společnostem nebo podpora zaměstnanosti.

Definování a kontextualizace scénářů pro zemědělsko-potravinářské odvětví v České republice

Prognostická analýza uplatní metodu plánování scénářů.⁸ Byla vytvořena speciální matice založená na dvou nadřazených proměnných (které samotné obsahují určité dílčí proměnné), z níž vyplynuly čtyři alternativní scénáře, které představují pesimistický, umírněný a optimistický budoucí vývoj. Tyto scénáře jsou poté podrobněji rozpracovány na základě místních a regionálních tržních analýz a doplněny o vstupy získané z workshopů vedených s odborníky z komunity EIT Food zastupujícími

jednotlivé regiony. Tím je zajištěno, že jsou analyzované zemědělsko-potravinářské hodnotové řetězce v rámci prognostické matice vhodně zařazeny do regionálního kontextu, a to prostřednictvím integrace analýzy "zdola nahoru" do rámce "shora dolů".

Dvěma zvolenými nadřazenými proměnnými jsou hospodářské faktory a veřejná politika & další faktory. V rámci nich jsou vyhodnocovány tyto dílčí (exogenní) proměnné





Hospodářské faktory

Domácí poptávka

Vysoká: Poptávka spotřebitelů po zboží se zotavuje a dodavatelské řetězce čelí minimálnímu narušení.

Nízká: Hospodářský pokles

(a nezaměstnanost) snižuje kupní sílu spotřebitelů a následně poptávku.

Spotřebitelům klesají disponibilní příjmy, začínají tedy utrácet konzervativněji a omezují výdaje na prémiové potraviny.

Stav zahraničního obchodu

Příznivé faktory: Trhy se zotavují, místní dodavatelské řetězce se tedy mohou začít vracet ke své běžné obchodní aktivitě, což se projevuje v cenách, které se přibližují těm před pandemií. Překážky obchodu související s pandemií v EU i mimo ni jsou překonány.

Nepříznivé faktory: Likvidace poptávky na mezinárodních komoditních trzích snižuje hodnotu místního vývozu a výroby. Kvůli nízkým maržím trpí místní zemědělci vnějšími

cenovými šoky. Narušení obchodu se objevuje v jednotlivých případech v rámci EU i na dalších zahraničních trzích.

Důvěra spotřebitelů a podniků

Příznivé faktory: Spotřebitelská poptávka po zboží se obnovuje udržitelným způsobem a dodavatelské řetězce pocítují minimální narušení. Averse k riziku související se zdravím je na úrovni před šokem. Spotřebitelé se postupem času stávají informovanějšími a vzdělanějšími.

Nepříznivé faktory: Spotřebitelé se nevracejí plně ke starým výdajovým zvykům a vzorcům, snižují výdaje na luxusní výrobky a výrobky s vysokou přidanou hodnotou, přičemž dochází k určitému posunu směrem k levnějším základním produktům a zboží dlouhodobé spotřeby. Spotřebitelé jsou méně ochotní jíst v restauracích a připravují si častěji jídlo doma za použití základních surovin s nízkou přidanou hodnotou.



Veřejná politika a další faktory

Karanténní opatření

Příznivé faktory: Plošná karanténní opatření se uvolňují, ukončení narušení dodavatelských řetězců a toků pracovní síly.

Nepříznivé faktory: Plošná karanténní opatření v reakci na nové "vlny" pandemie přetrvávají – karanténa a zesílená kontrola se stávají normou. Restaurace nadále fungují v omezeném provozu se sníženou kapacitou, čímž přímo omezují poptávku.

Podpora politik

Vysoká: Vlády poskytují vhodné podpůrné balíčky, které povzbuzují ekonomickou aktivitu, podporují důvěru spotřebitelů a podniků a také kupní sílu, a pomáhají tak udržovat poptávku po potravinách a nápojích.

Nízká: Vládní podpora nedostačuje k tomu, aby uklidnila spotřebitele, zachovala pracovní místa a povzbudila udržitelné oživení ekonomiky.

Scénář 1 Cesta úplného zotavení



Aby mohlo dojít ke scénáři "úplného zotavení", bude potřeba, aby se řada endogenních i exogenních proměnných pohybovala příznivým směrem. Nutnost příznivých podmínek napříč všemi oblastmi činí z této možnosti "optimistický" scénář.

- Karanténní opatření jsou zcela zrušena. Došlo k úspěšnému vývoji a distribuci vakcíny nebo léku.

- Narušení pracovních a obchodních toků i sektoru HoReCa zmírněno.
- Zlepšení důvěry podniků a spotřebitelů.
- Obdobně příznivý vývoj zaznamenávají klíčoví obchodní partneři a turistický sektor.
- Efektivní podpora politik ze strany národních vlád s cílem urychlit a vyvolat časné změny.

Scénář 2 Cesta nového spotřebitele

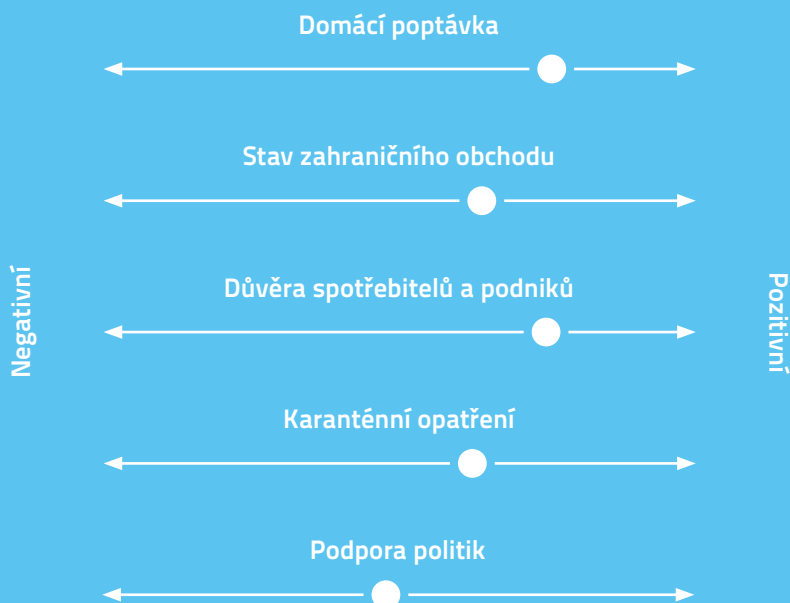


Jako jeden ze dvou "umírněných" scénářů lze očekávat scénář s názvem "nový spotřebitel" jakožto výsledek určité kombinace podmínek, které na jedné straně poskytují příležitost úplného zotavení a na straně druhé mu v praxi brání prostřednictvím významných a trvalých dopadů na spotřebitelské trendy a chování, které se promítají do posunů poptávky, jimž se musí do jisté míry přizpůsobit celé hodnotové řetězce v zemědělsko-potravinářském odvětví.

- Základní podmínkou je zrušení karanténních opatření. Musí dojít k úspěšnému vývoji a distribuci vakcíny nebo léku.
- Přetrvávají dopady na spotřebitelské chování, které se odrážejí v hodnotovém řetězci zemědělsko-potravinářského odvětví.

- Posun poptávky, který se pravděpodobně projeví snížením poptávky po potravinách s vyšší přidanou hodnotou.
- Nízká podpora politik (neúspěšné nastartování spotřeby).
- Oživení globální ekonomiky se ubírá pozitivním směrem a umožňuje zahraničním trhům do určité míry absorbovat nové domácí přebytky.
- Sektor HoReCa zaznamenává snížený výkon (i kdyby se jednalo pouze o pokles vnitrostátního cestování).

Scénář 3 Cesta nových pravidel



Druhým z "umírněných" scénářů je cesta "nových pravidel", která vychází z kombinace podmínek, jež jsou do určité míry opačné než ve scénáři "nový spotřebitel". Na rozdíl od výše uvedeného případu je zde spotřebitelská základna ve skutečnosti připravena k návratu do stavu před pandemií, nicméně důsledky vládní politiky, tj. omezující karanténní opatření, jí tento návrat ztěžují.

- Zrušení karanténních opatření není zaručeno. Vakcína ani lék nejsou na domácím trhu zatím k dispozici.
- Vládní politika představuje kombinaci finanční podpory a karanténních opatření.

- Sektor HoReCa trpí a snaží se zotavit pod tíhou přetrvávajících rizik a plošných karantén.
- Struktura spotřeby mezi jednotlivými odvětvími a druhy zboží v rámci nich se proto mění.
- Narušení dodavatelského řetězce a překážky toku sezónní (migrující) pracovní síly.
- Potenciální zpoždění a pozastavení určitých investic do oblasti zpracování potravin s přidanou hodnotou.

Scénář 4 Cesta omezení a narušení ekonomiky



Cesta "omezení a narušení" představuje "pesimistický" scénář, kdy se hospodářské faktory i faktory veřejné politiky vyvíjejí nepříznivě.

- Přísná karanténní opatření, nepříznivé podmínky pro zahraniční obchod a nedostatečná podpora politik.
- Narušená důvěra spotřebitelů a podniků, domácí poptávka klesá.

- Zhoršující se obchodní podmínky mohou mít za následek pokles cen na světovém trhu, což představuje hrozbu pro výrobce zemědělských produktů. Existuje riziko zavedení protekcionistických opatření, která zhorší hospodářský pokles.
- Přísnější hygienické normy, pravidla pro udržování rozestupů mezi lidmi a další změny v předpisech povedou ke zvýšení nákladů na obchodní činnost/snížení produktivity (zisku z práce zaměstnanců).

Výsledky a důsledky analýzy jednotlivých scénářů

Dodavatelé zemědělských a vstupních produktů

- Zemědělský sektor v České republice není příliš velký. Ačkoli je toto odvětví efektivní, nedokáže konkurovat sousedním trhům, například v Polsku, kde jsou zemědělské náklady nižší, a to i za běžných podmínek. Pesimistický scénář a útlum globálních komoditních trhů by mohly potenciálně narušit konkurenceschopnost české zemědělské produkce⁹
- Spotřebitelé mohou ve snaze o posilování imunity věnovat stále více pozornosti přísadám a konzervačním látkám přidávaným do surových nebo méně zpracovaných produktů
- Domácí poskytovatelé výrobních vstupů do pivovarů jsou v pesimistických scénářích vystaveni riziku, protože plošná omezení ovlivňují provoz restaurací a barů a snižují tak poptávku po českých alkoholických nápojích
- Větší dopad lze očekávat u zboží poptávaného většinou spotřebiteli s menší kupní silou, což se vyznačuje vysokou citlivostí (pružností) poptávky na změny cen a výše disponibilního příjmu. To do určité míry podporuje poptávku po určitých zemědělských odvětvích, ale po jiných ne. Živočišná výroba a výroba prvotřídního masa mohou v horším ekonomickém klimatu trpět z důvodu vyšších cen
- Přestože cena je pro české spotřebitele při nákupu stále určujícím faktorem a český zemědělský sektor není velký, trendy rostoucí informovanosti spotřebitelů a zájmu o otázky bezpečnosti potravin patrně před pandemií mohou nabídnout příležitost ke zvýšení poptávky po potravinách z místních zdrojů

Veřejná politika a další faktory Od nepříznivých po příznivé

Nový spotřebitel

- Změna preferencí spotřebitelů a zaměření se na místní potraviny
- Potenciálně zvýšená poptávka po méně průmyslově zpracovaných potravinách, protože spotřebitelé častěji vaří doma
- Rostoucí význam produktů s vysokou výživovou hodnotou, která může mít pozitivní vliv na zdraví

Omezení a narušení ekonomiky

- Narušení sezónních a mezinárodních pracovních toků
- Přebytek nabídky narušuje komoditní trhy a zvyšuje tlak na výrobce potravin
- Domácí poptávka v důsledku hospodářské recese klesá

Plné zotavení

- Jakmile se poptávka vrátí do fáze před pandemií, nebude docházet k přebytkům výroby
- Přerušení toku práce ustává
- Cenové a mzdové tlaky na zemědělce se uvolňují

Nový soubor pravidel

- Roste mzdový tlak na zemědělce
- Riziko obchodních komplikací (zejména u hospodářských zvířat) a také protekcionismu
- Další opatření v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví mohou potenciálně zvýšit náklady
- Spotřebitelská poptávka se vrací ke struktuře před pandemií

Hospodářské faktory Od negativních k pozitivním

Zdroj: Analýza společnosti Deloitte

Výroba potravin a nápojů

- Úspěch a struktura potravinářského sektoru silně souvisí s poptávkou po produktech s vysokou přidanou hodnotou
- Významný zdroj poptávky po produktech s vysokou přidanou hodnotou (například v českém nápojovém průmyslu) závisí na sektoru HoReCa¹⁰
- Vzhledem k významu odvětví cestovního ruchu v České republice můžeme zaznamenat omezené příležitosti pro místní zpracovatele, protože klesá poptávka po lokálně vyráběném zboží¹¹
- Na dopad plošné karantény na restaurace bude mít vliv jak existence mobilních aplikací nabízejících dovážku, tak přísnost opatření
- Čeští maloobchodníci si dlouhodobě stěžují, že Česká republika představuje trh vysoce citlivý na cenu a že mají často problém prodat zboží bez slevových akcí. Lze tedy očekávat, že pesimistické scénáře (snižující kupní sílu spotřebitelů) by měly na český trh výrazný dopad ve smyslu omezené poptávky po zboží s vyšší přidanou hodnotou a dražších produktech
- Výrobci těží z globálních přebytků – zvyšují zisk díky klesajícím cenám vstupů

Veřejná politika a další faktory
Od nepříznivých po příznivé

Nový spotřebitel

- Změna spotřebitelských vzorců směrem z restaurací k domácímu stravování
- Výrobci potravin se musí uzpůsobit měnící se poptávce
- Obnova sektoru HoReCa podporuje pivovary
- Výrobci potravin těží z nižších cen na mezinárodním trhu

Omezení a narušení ekonomiky

- Výroba potravin ovlivněna narušením sektoru HoReCa
- Konzervativní spotřebitelské vzorce podkopávají růstový potenciál zpracovatelů a výrobců
- Nové politiky a předpisy generující dodatečné náklady
- Investice do zařízení na zpracování potravin a modernizace výrobních procesů stagnují

Plné zotavení

- Úroveň růstu a poptávky se vrací k původní dynamice
- Sektor zůstává konkurenceschopný a atraktivní pro investory
- Roste důvěra spotřebitelů a kupní síla
- Oživená poptávka v sektoru HoReCa

Nový soubor pravidel

- Výroba potravin ovlivněna narušením sektoru HoReCa
- Nové zásady a předpisy mohou generovat další náklady
- Protekcionismus může ohrozit obchodní prostředí
- Výrobci potravin mohou potenciálně těžit z nižších cen zemědělských komodit

Hospodářské faktory
Od negativních k pozitivním

Zdroj: Analýza společnosti Deloitte

Maloobchod

- Maloobchodníci (s potravinami) jsou lépe chráněni před pandemickými šoky než ostatní odvětví – posun od spotřeby v restauracích směrem k domácímu stravování podporuje spotřebu potravin
- Zrušení karanténních opatření by podpořilo oživení sektoru HoReCa, což by přineslo nové růstové příležitosti pro produkty s vysokou přidanou hodnotou. Český sektor HoReCa je vážně ohrožen plošnými karanténami. V roce 2017 navštívil Prahu rekordní počet turistů odpovídající počtu místního obyvatelstva; ztráta nebo omezení přílivu tak velkého množství potenciálních zákazníků je ničivé pro poptávku po zboží s vyšší přidanou hodnotou, jako jsou produkty nabízené v restauracích a barech, s potenciálně negativními důsledky pro lokální segmenty zpracování potravin
- Online maloobchod s potravinami se stává klíčovým prostředkem pro zajištění konkurenceschopnosti a vyžaduje silné investice do logistických sítí a struktur online reklamy. Studie ukázaly, že obchod s čerstvým ovocem a zeleninou se stal klíčovým segmentem, kde významně vzrostl zájem spotřebitelů o rozvoj a online obchodování, a vzhledem ke zvýšenému zájmu o zdraví, tj. důležitému předpandemickému trendu zaznamenanému v České republice, by tento segment pravděpodobně jen posílil¹²
- Přechod na online nakupování potravin představuje riziko pro provoz kamenných obchodů, což vyvíjí tlak na obchody, které mohou mít potíže s placením režijních nákladů
- Prodej mohou ovlivnit také demografické změny. Zprávy naznačují, že během karantény stále častěji přebírají roli primárního nákupčího potravin pro domácnosti muži, přičemž maloobchodníci hlásí následné změny v tom, co spotřebitelé kupují a jakým způsobem¹³
- Ve scénáři "nový soubor pravidel" se spotřebitelé strukturálně vrací k poptávce po podobných produktech, které byly poptávány před pandemií, avšak karanténní opatření omezují rozsah celkové spotřeby
- V případě příznivých ekonomických podmínek se důvěra spotřebitelů a kupní síla zotaví a poroste, což trhu umožní návrat k předpandemickým trendům rostoucí poptávky po vyšší kvalitě a zboží s vyšší přidanou hodnotou

Význam počasí

Příznivé povětrnostní podmínky by byly vítaným urychlovačem zotavení. Změna klimatu s sebou přináší nevídanou proměnlivost počasí, častější extrémní podmínky, at' už v podobě atypicky silných srážek (v nevhodnou dobu), nebo neobvykle horkých období a teplotních rekordů, které podněcují rostoucí trend sucha a klesající vlhkosti půdy v celé střední a východní Evropě. Klesající vlhkost půdy je pro zemědělce a poskytovatele vstupů obzvláště problematická, a to nejen z důvodu dezertifikace a ztráty orné půdy, ale také sníženého objemu sklizně v důsledku toho, že v sušší půdě se nerozpouštějí (a proto se nezadržují) důležitá hnojiva.

Počasí je pro analýzu zemědělsko-potravinářského odvětví přirozeně významnou proměnnou. Jako důležitá exogenní proměnná by mohlo být zahrnuto do matic v rámci "ostatních faktorů". Z důvodů zachování kompaktní sady proměnných, které lze lépe ovlivnit a předvídat, bylo nicméně z výše uvedené metodiky vypuštěno. To by však v žádném případě nemělo snižovat význam použití tohoto faktoru v této zprávě a mělo by se na něj pamatovat jako na formující faktor, který by mohl příznivě nebo nepříznivě ovlivnit každý jednotlivý scénář a působit jako katalyzátor překážek jakékoli konkrétní změny, zejména pro poskytovatele zemědělských produktů a výrobních vstupů.

Nový spotřebitel

- Maloobchodníci musí přizpůsobit své marketingové strategie tak, aby se přizpůsobili měnícím se potřebám spotřebitelů (přechod na jednodušší potraviny a zdravější základní potraviny se zesilujícím se trendem domácího stravování)
- Pro splnění očekávání klientů je zapotřebí zvýšit kapacitu online obchodů
- Vysoká konkurence mezi maloobchodníky při uspokojování poptávky a očekávání

Plné zotavení

- Pro velké maloobchodníky se nic nemění
- Příležitost k růstu pro menší místní subjekty
- Zvýšení počtu návštěvníků v prodejnách a zvýšení kupní síly spotřebitelů vede k růstu spotřeby
- Sektor HoReCa se vrací na úroveň před pandemií a posiluje propojená odvětví.
- Setrvačnost investic do online obchodování s potravinami

Omezení a narušení ekonomiky

- Snižování důvěry spotřebitelů vede k nižší spotřebě¹⁴
- Konzervativní spotřebitelské vzorce vedou k méně častým návštěvám prodejen a nižší hodnotě nákupů
- Maloobchodníci jsou nuceni vynaložit dodatečné náklady, aby zajistili dodržování předpisů v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví
- Trpí nejen sektor HoReCa, ale doručovací společnosti nabízejí omezené cesty k udržení prodeje (přičemž širší ekonomické klima snižuje kupní sílu spotřebitelské základny)

Nový soubor pravidel

- Maloobchodníci mohou těžit z přechodu na domácí stravování, což zvyšuje počet návštěvníků v obchodech s potravinami
- Potravinové a stravovací služby trpí nízkou poptávkou
- Konkurence podléhá tlaku v souvislosti s nabídkou digitálních služeb – zejména pokud jde o krátké potravinové řetězce ovoce a zeleniny
- Český HoReCa sektor je narušen v důsledku karanténních opatření, snižuje se poptávka po zboží s vysokou přidanou hodnotou v restauracích nebo barech

Hospodářské faktory Od negativních k pozitivním

Zdroj: Analýza společnosti Deloitte



Důsledky politik a investic

Příležitosti a oblasti růstu

Nízká úroveň nerovnosti příjmů vedla k rozvoji početné střední třídy, která odpovídá 48% z celkového počtu domácností v zemi v roce 2017, což je jeden z nejvyšších podílů na světě. Ačkoli se očekává, že tento podíl zůstane vysoký i mezi lety 2018 až 2030, mírný nárůst nerovnosti příjmů přispěje k rozšiřování horní a dolní příjmové vrstvy. Díky tomuto trendu vzniknou příležitosti pro prémiové zboží a služby, včetně rekreace, volnočasových aktivit, hotelů a restaurací.

V České republice je patrný také rostoucí trend zdravého stravování. Nakupující věnují větší pozornost přínosům výrobku pro zdraví, místu jeho původu a označením poukazujícím na to, že výrobek neobsahuje určité negativně vnímané složky. V důsledku trendů zdravého

životního stylu jsou oblíbenější výrobky s vysokým obsahem bílkovin a vlákniny a s nižším obsahem cukru. Jak výrobci, tak spotřebitelé kladou důraz na výrobky s nízkým obsahem cukru, zejména pokud jde o tyčinky, sušenky, pomazánky a snídaňové cereálie. Navzdory rostoucí kupní síle však čeští spotřebitelé (zejména starší generace a obyvatelé venkovských oblastí) zůstávají relativně citliví na ceny a při nákupu potravin aktivně vyhledávají slevy a výhodné nabídky.

Ačkoliv je stále dostupné spíše na území velkých měst, nakupování potravin na internetu vytváří silnější konkurenci na trhu, která vede maloobchodní prodejny k rozšiřování a vylepšování služeb nabízených spotřebitelům. Nákupy potravin na internetu

dosáhly v roce 2018 hodnoty přibližně 117 milionů EUR a očekává se, že do čtyř let se tato hodnota zdvojnásobí.

Omezení cestovního ruchu spojené s karanténními opatřeními má nepochybně nepříznivý vliv na sektor HoReCa v České republice, včetně značných krátkodobých finančních ztrát. Pro Prahu však představuje zajímavou příležitost k tomu, aby se začala měnit směrem k udržitelnějšímu modelu cestovního ruchu, který by lépe vyhovoval místním obyvatelům. V posledních letech

se objevovaly propagační akce a kampaně upozorňující na přemíru turismu a na to, jak nepříznivě Prahu přetváří. Dle jejich tvrzení restaurace údajně ztrácejí na kvalitě a dočasné ubytovací služby svými cenami vytlačují místní obyvatele.¹⁵ Zavádí se opatření, jejichž cílem je motivovat občany České republiky žijící mimo hlavní město, aby Prahu přijeli navštívit. Ačkoli v krátkodobém horizontu výnosy poklesnou, může být pro odvětví HoReCa takový propad příležitostí zvýšit nabízenou hodnotu, zvýšit kvalitu, udržitelnost a přiměřenost nabídky.

Hlavní příležitosti pro udržitelné ozdravení ekonomiky

Zemědělci a poskytovatelé vstupů

Příležitost	Zdroj
Potenciální nová spotřebitelská základna	Místní produkty vyhledává více jednotlivců
Inovace ve výrobním procesu směřující k lepší efektivitě zdrojů a nižšímu dopadu na životní prostředí	Změna poptávky a sociálních preferencí vyžadující změny výrobního procesu
Více přímého kontaktu se spotřebiteli a vyšší marže	Vzájemné přiblížení zemědělců a spotřebitelů v důsledku změny preferencí spotřebitelů
Úspory z rozsahu prostřednictvím širší celostátní a místní spolupráce	Narušení větších mezinárodních dodavatelských řetězců, ale pokračující investice do dopravní infrastruktury ve střední a východní Evropě

Zpracování, skladování a přeprava potravin

Příležitost	Zdroj
Příležitosti pro místní dodavatele k představení vlastních výrobků	Rostoucí zájem spotřebitelů o místní zboží a výrobky s nízkým dopadem na životní prostředí
Příležitost pro ekologičtější proces výroby potravin	Změna poptávky vyžadující změny výrobního procesu
Nová a účinná řešení přepravy a skladování	Přerušení přepravy
Potřeba vyšší soběstačnosti v dané zemi nebo regionu	Narušení obchodního a dodavatelského řetězce

Maloobchodní prodejci, restaurace a spotřebitelé

Příležitost	Zdroj
Informovanější volby spotřebitelů a nové oblasti konkurence	Rostoucí tendence připravovat jídla doma a povědomí o udržitelnosti
Vyšší zájem o místní prodejce potravin a trhy pozitivně ovlivňující marže	Rostoucí zájem spotřebitelů o místní výrobky
Rostoucí zájem o specializované prodejny pozitivně ovlivňující marže	Náročnější spotřebitelé v důsledku pokračujícího socioekonomického vývoje nebo požadavků na zdraví a stravování
Digitalizace – nárůst internetového objednávání a dodávky potravin do domácností	Povinnost nebo rozhodnutí zůstat doma

Podpůrná opatření

- 1** Změny politiky – karanténní opatření a programy podpory – měly by rovnoměrně zohledňovat potřebu ochrany, stability a potřebu udržitelného ozdravení ekonomiky. Kromě toho by tvůrci politik měli v dostatečném předstihu oznamovat veškeré plány na zavedení nebo zrušení omezení a informovat o nároku na finanční podporu a dalších podmínkách, které se jí týkají.
- 2** Jakákoli podstatná změna strategie, jejímž cílem je zabránit pandemii nebo zmírnit její dopad, by měla být podpořena transparentním a komplexním posouzením dopadu na hospodářství. Řada vlád a dalších zúčastněných subjektů získala od března nezbytné a hodnotné znalosti ohledně různých programů a nástrojů a jejich dostatečnosti, ceny a účinnosti. K dispozici je zejména značné množství důkazů a údajů o dopadu krize způsobené onemocněním covid-19 na maloobchodní prodej, včetně prodeje potravin.
- 3** Tvůrci politik musí zajistit řádné sledování rizik, která by mohla narušit místní trhy a mezinárodní obchod, a odpovídající odezvu na taková rizika. Krizové řízení, včetně karanténních opatření, hraničních kontrol a dalších správních rozhodnutí, která by mohla mít vliv na zemědělství a potravinářský průmysl, by mělo být předmětem intenzivnější a efektivnější mezivládní spolupráce.
- 4** Vlády zemí střední a východní Evropy by měly společně s místními zemědělci a zástupci potravinářského průmyslu vnímat Zelenou dohodu pro Evropu spíše jako příležitost než pouze jako výzvu. Zároveň je zapotřebí řádné strukturální politiky za účelem zlepšení postavení zemědělství a potravinářského průmyslu střední a východní Evropy v rámci globálního hodnotového řetězce a za účelem řešení problémů spojených s udržitelností a společenskými očekáváními.
- 5** Je zapotřebí dále zlepšovat dopravní infrastrukturu a rozvíjet místní spolupráci (klastry) v regionu střední a východní Evropy a získat tak přístup na nové trhy, posílit růst malých a středních podniků a dosáhnout uspokojivých úspor z rozsahu v zemědělství a potravinářském průmyslu. Státy střední a východní Evropy by měly i nadále investovat do silničních a železničních sítí a zlepšovat dostupnost velkých měst, přístavů a venkovských oblastí.
- 6** Branding a propagace produktů zemědělství a potravinářského průmyslu v reakci na měnící se spotřebitelské preference. Místní a regionální orgány státní správy by měly spolupracovat se zástupci odvětví a společně usilovat o zlepšování obchodního prostředí pro účely udržitelného ozdravení ekonomiky.

Příloha: Metodika studie

Zahrnuté země

Tento projekt se zabývá 12 zeměmi střední a východní Evropy:

Bulharsko	Chorvatsko	Česko	Estonsko
Maďarsko	Lotyšsko	Litva	Polsko
Rumunsko	Srbsko	Slovinsko	Slovensko

Metodický přístup

Metodika projektu kombinuje kvantitativní analýzu údajů z jednotlivých odvětví s kvalitativní analýzou poznatků získaných z literatury a diskusí s odborníky. Po dokončení výzkumu historických údajů a současné situace v jednotlivých zemích následuje prognostická analýza s cílem zjistit, jaký dopad bude mít onemocnění covid-19 na jednotlivá odvětví podle několika různých scénářů. Na tomto základě jsou prozkoumány konkrétní krátkodobé a dlouhodobé důsledky pandemie pro konkrétní oblasti odvětví. Díky tomu je dále možné vypracovat návrh krátkodobých a střednědobých opatření, která mohou různé zúčastněné subjekty včetně veřejných činitelů přijmout s cílem zajistit udržitelné ozdravení zemědělství a potravinářského průmyslu.

Více informací o metodologii naleznete v:

Food Foresight: Zpráva o dopadu onemocnění covid-19 na potravinářský sektor ve střední a východní Evropě
eitfood.eu/foodforesight

Reference

1. Exporter Guide: Czech Republic (Příručka pro vývozce: Česká republika), (2019). United States Department of Agriculture – Foreign Agricultural Service.
2. Ústav zemědělské ekonomiky a informací, Subsidies and technical efficiency of Czech food (Dotace a technická efektivnost českých potravin), 2019, https://www.agriculturejournals.cz/publicFiles/234_2018-AGRICECON.pdf
3. Tamtéž.
4. Podrobnější vysvětlení naleznete v regionální zprávě
5. Goldberg PK, Khandelwal A, Pavcnik N, Topalova P (2010) Imported intermediate inputs and domestic product growth: evidence from India. (Dovážené meziprodukty a růst domácího produktu: případová studie z Indie) Q J Econ 125(4):1727–1767
6. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/product?code=tec00010>
7. <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2019/06/12/Czech-Republic-2019-Article-IV-Consultation-Press-Release-and-Staff-Report-46989>
8. Metodika plánování prognostických scénářů použitá v této zprávě je založena na přístupu společnosti Royal Dutch Shell Plc, který je dodnes uznáván jako účinný model umožňující lepší předvídání budoucích rizik a hrozeb a snadnější určování strategie pro jejich zmírnění. Bradfield, R., Wright, G., Burt, G., Cairns, G. and Van Der Heijden, K., 2005. The origins and evolution of scenario techniques in long range business planning. *Futures*, 37(8), str. 795–812. Schoemaker, P.J. a van der Heijden, C.A., 1992. Integrating scenarios into strategic planning at Royal Dutch/Shell. *Planning Review*. Wilkinson, A. a Kupers, R. 2013. Living in the Futures, *Harvard Business Review*.
9. "Most Commodity Prices to Drop in 2020 As Coronavirus Depresses Demand and Disrupts Supply", (2020). Světová banka. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/04/23/most-commodity-prices-to-drop-in-2020-as-coronavirus-depresses-demand-and-disrupts-supply>. Zobrazeno 10. 9. 2020.
10. "Huge hangover as Czech beer sector's revenues drop EUR 179 amid pandemic", 2020. Euronews. Dostupné z: <https://www.euronews.com/2020/07/31/huge-hangover-as-czech-beer-sector-s-revenues-drop-179m-amid-pandemic>. Zobrazeno 10. 9. 2020.
11. Hall, C. M., Scott, D., & Gössling, S. (2020). Pandemics, transformations and tourism: be careful what you wish for. *Tourism Geographies*, 1–22.
12. Butu et al. (2020) The Impact of covid-19 Crisis upon the Consumer Buying Behavior of Fresh Vegetables Directly from Local Producers. Případová studie: Oblast v karanténě: okres Suceava, Rumunsko. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2020 17(5) 5485.
13. The Gazette. The Pandemic has Changed our Grocery Shopping Habits. K dispozici na: <https://www.thegazette.com/subject/news/business/the-pandemic-has-changed-our-grocery-shopping-habits-and-local-grocers-are-adapting-20200904>.
14. European Economic Forecast: Summer 2020 (Interim), (2020). Evropská komise. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip132_en.pdf. Zobrazeno 10. 9. 2020.
15. "Bon Voyage? Czech Tourism Spies Opportunity in Pandemic" (Bon Voyage? Český cestovní ruch vnímá pandemii jako příležitost), (2020). Reporting Democracy. Dostupné na: <https://balkaninsight.com/2020/06/02/bon-voyage-czech-tourism-spies-opportunity-in-pandemic/>.

Disclaimer

Deloitte Consulting S.A. (Deloitte) has prepared this report in order to assist EIT Food CLC North East (EIT Food) in undertaking a foresight analysis regarding the impact of COVID-19 on the agri-food sector in Central and Eastern Europe. No other party is entitled to rely on this document for any purpose whatsoever and Deloitte accepts no responsibility or liability to any party other than EIT Food in respect of this document and/or any of its contents.

This document does not constitute a fairness opinion or investment advice and should not be interpreted as such. Furthermore, services provided do not and will not constitute audit or audit services or financial, operational or tax due diligence services, legal services and tax and bookkeeping services of any nature. This document also includes statements, estimates, projections and opinions provided by the experts engaged by the Deloitte concerning anticipated future scenarios, which are subject to significant business, economic and competitive uncertainties and contingencies, and which are or may be beyond the control of EIT Food.

Accordingly, such statements, estimates, projections and opinions may not actually be realised (whether materially or otherwise), and no representations are made by any party as to their accuracy, completeness or achievability. By using this document any such user agrees that this document has been prepared in the interests and for the needs of EIT Food and not those of any other party. Its contents do not constitute financial or other professional advice. Any such other party should seek its own professional advice in relation to its specific circumstances. To the fullest extent possible, both Deloitte and the EIT Food disclaim any liability whatsoever arising out of or connected with the use (or non-use) of this document and its contents, including any action or decision taken as a result of such use (or non-use). No third party user acquires any right as a result of such access that it would not otherwise have had and Deloitte has not assumed any duties or obligations that it would not otherwise have had.

